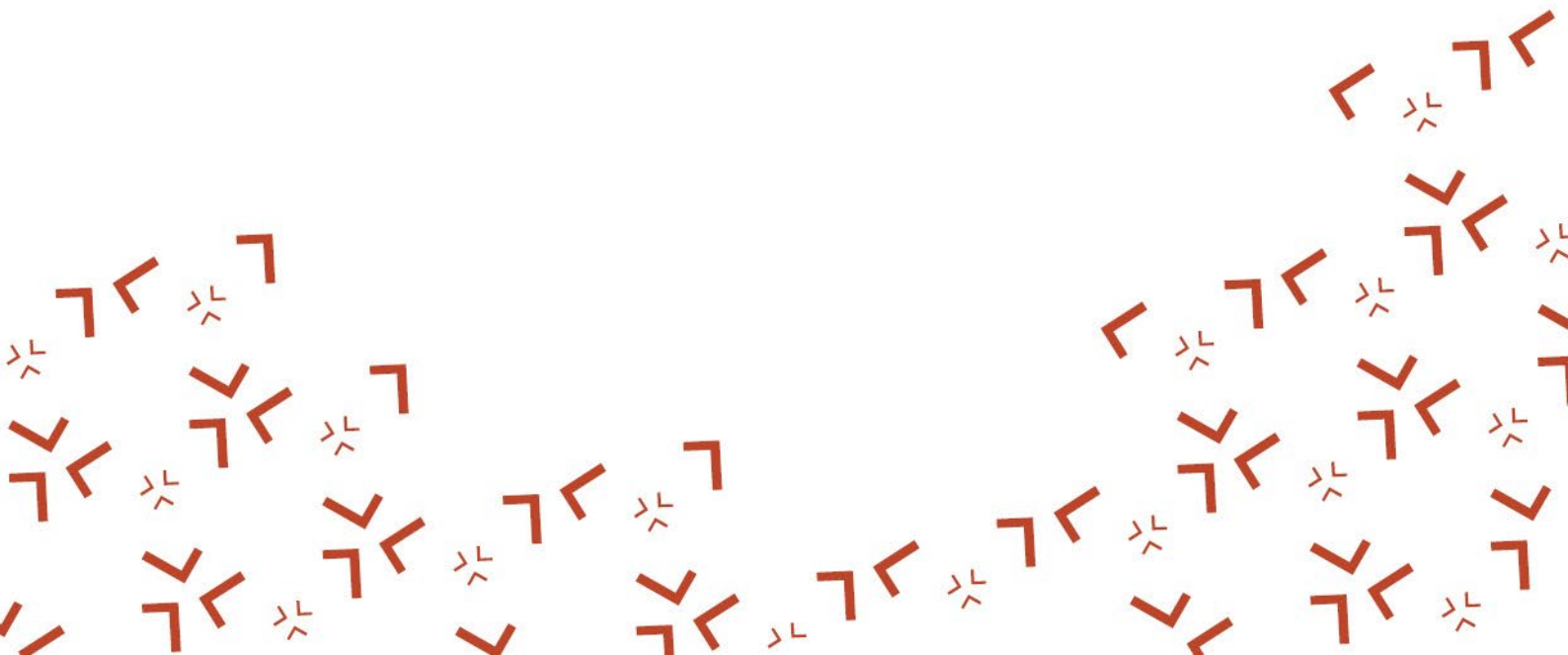

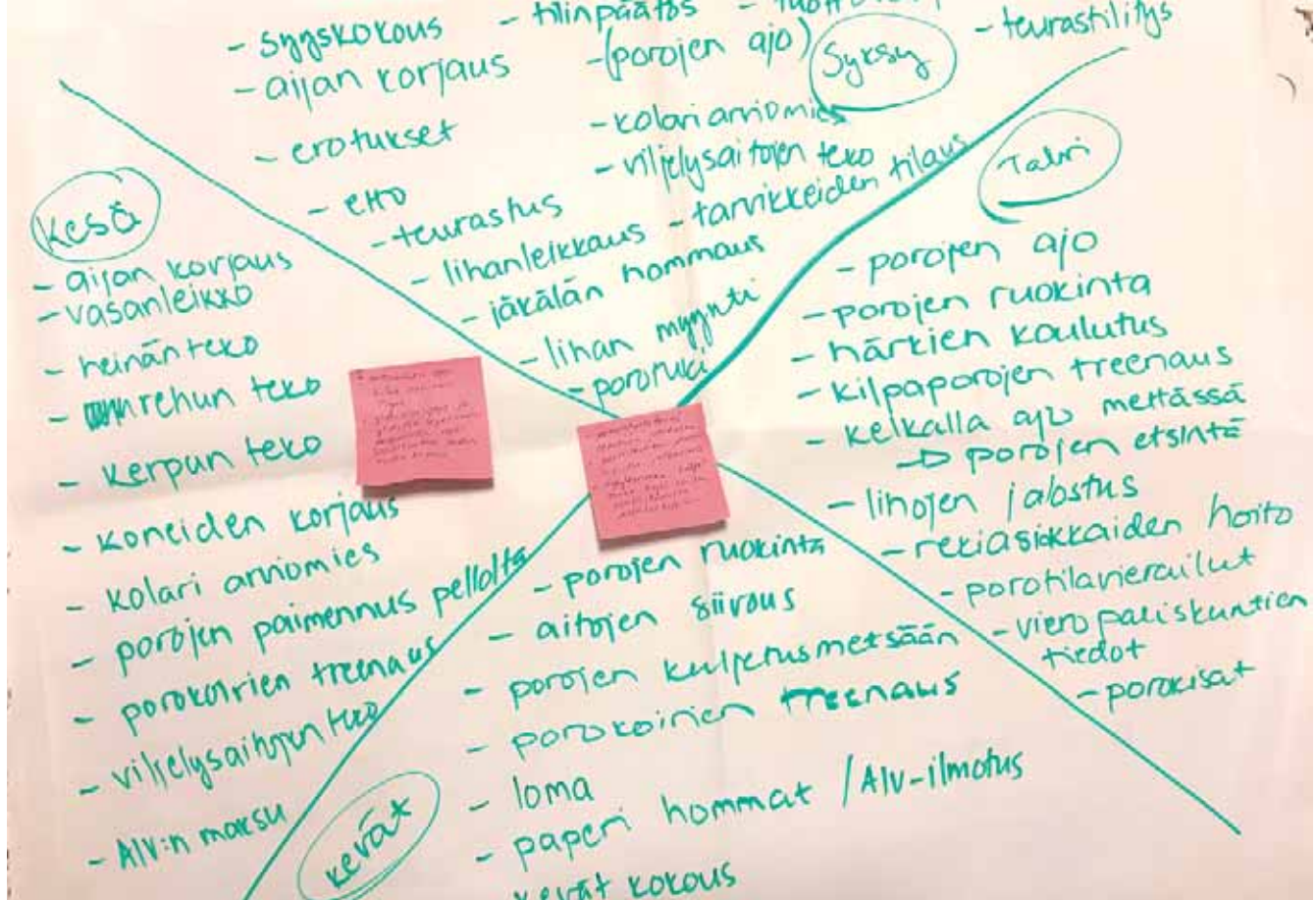
Tämä on alkuperäisen artikkelin rinnakkaistallenne (kustantajan versio).

Rinnakkaistallenteen sivuasettelut ja typografiset yksityiskohdat saattavat poiketa alkuperäisestä julkaisusta.

Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Rasmus, S., Turunen, M., Melamies, I., Väärälä, T. & Komu, T. 2022. Naisen rooli porotaloudessa pysyy ja monipuolistuu. *Poromies*. 91 (4), 58-60.

Vuodenkiertoympyrään merkittiin poronhoidon töitä laidasta laitaan. Kuva Minna Turunen.

NAISEN ROOLI POROTALOUDESSA PYSYY JA MONIPUOLISTUU

Teksti Sirpa Rasmus, Minna Turunen, Iida Melamies, Tuulia Väärälä ja Teresa Komu.

Puolisen tusinaa tutkijanaista, eri tieteenaloilta ja korkeakouluista, kiinnostui noin vuosi sitten naisen muuttuvasta roolista porotaloudessa. Kolmen työpajan keskustelut eri puolilla poronhoitoaluetta osoittivat, että naisen työ poronhoidossa ja sen ylläpidossa on monipuolista, tärkeää ja välillä piiloon jäävää.

Viime vuosina on järjestetty useita työpajoja poronhoitajille muun muassa työhyvinvoinnista ja sopeutumisesta muuttuvaan ilmastoon. Tämän tekstin kirjoittaja alkoi kiehtoa ajatus näiden aihepiirien ympärille rakentuvien naisten iltojen järjestämisestä. Naisten ja perheitten ääni jää edelleenkin harvoin kuulluksi, vaikkapa kun keskustellaan ympäristömuutoksesta. Porotalouden ulkopuolisille sekin voi olla täysi mysteeri, millaisia töitä poroperheessä elävä nainen eri vuodenaikoina tekee. Naisilla on kuitenkin aina ollut tärkeä rooli poronhoidon ylläpidossa, vaikka he eivät olisi varsinaisiin ettoihin osallistuneetkaan. Nykyään poronhoidon jatkajien joukosta löytyy enenevässä määrin nuoria naisia.

Järjestimme kolme iltaa poronhoitajanaيسille: yhden Rovaniemellä syysyllä 2021, toisen Inarissa keväällä 2022 ja kolmannen Kuusamossa syysyllä 2022. Iltojen aikana syötiin ja verkostoiduttiin, mutta myös keskusteltiin porotaloudessa mukana olevien naisten työnkuvasta, sen muutoksesta ja muutosten syistä. Iltoihin kuului puhetta vakavista asioista ja huolenaiheista, mutta etenkin myönteistä asennetta, naurua ja tulevaisuudenuskoa. Monelle osallistujalle mahdollisuus päästä vaihtamaan kokemuksia muiden poroperheiden naisten kanssa oli jo itsessään antoisa kokemus.

Illoissa oli mukana 11-15 osallistujaa kerrallaan (yhteensä 16 paliskunnasta) ja lisäksi 3-5 tutkijaa Lapin yliopiston Arktisesta keskukselta ja Lapin ammattikorkeakoulusta. Nuorin osanottaja oli noin kuukauden ikä-

nen, varttuneimmilla oli jo lastenlapsia. Mukana oli ilahduttavan paljon nuoria naisia. Osalla osallistujista on oma Y-tunnus ja omaa yritystoimintaa. Muutama osallistujista on päätoiminen poronhoitaja, suurin osa sivutoimisia. Moni työpajoihin osallistuneista elää poroperheessä ja tukee elinkeinona monella tavalla töihin osallistuen, vaikka oma varsinainen työpaikka onkin porotalouden ulkopuolella.

Suurin osa illoista käytettiin työpajaan, jossa keskusteltiin poronhoitoon ja porotalouteen liittyvistä töistä, joita naiset poroperheissä eri vuodenaikoina tekevät. Vuodenkiertoymyrään merkittiin poronhoidon töitä laidasta laitaan: porojen kokoaminen, erotukset, teurastukset, lihanjalostus, porojen talviruokien hankkiminen ja ruokinta, porokoirien ja porojen koulutus sekä poromatkailuun ja porokilpailuihin liittyvät tehtävät, 'haittaporojen' poisto viljelyksiltä ja pihoilta, aitojen korjaus ja rakentaminen, tarhavasotuksesta huolehtiminen, vasamerkinnot, porokäsityöt, ja niin edelleen. Poronainen huolehtii usein myös arkilogistiikasta kuten ruoka-, vaate- ja varustehuollosta, koti töistä ja lasten hoidosta. Lisäksi mainittiin usein naisen vastuulla olevia metatöitä kuten emotionaalisen tuen antaminen ja perheen 'muistina' toimiminen.

Paperityöt muodostavat merkittävän osan naisen työstä porotaloudessa: hallintoon osallistuminen, lausuntojen, neuvottelujen ja vahinkoarvioiden taustatyöt. Ristiriitatilanteissa esimerkiksi maankäytön konflikteissa neuvottelijaksi halutaan joskus nimenomaan nainen. Naisia näkyy kuitenkin yhä harvoin porotalouden johtotehtävissä, kuten paliskuntien poroisäntinä tai hallituksen jäseninä. Rahastonhoitajina he ovat toimineet jo pitkään. Naisten kouluttautumisen taso on kuitenkin suurta ja koulutustaso korkea. Työpajojen osallistujienkin joukossa oli muun muassa opettajia ja agrologeja. Onkohan naisista kasvavassa porotalouteen uusia johtajia? Paliskuntien hallinnossa tarvitaan käytännön tietotaitoa, mutta myös koulutuksen tuomaa osaamista. Lausunnot, neuvottelut, karttapalvelut ja muut tekniset sovellukset vaativat erilaista osaamista kuin mitä aiemmin on porotaloudessa tarvittu.

Kun mietittiin poronhoitotöitä, joita äidit ja isoäidit tekivät, todettiin sukupuoliroolien olleen aiemmin tiukempia. Käsityöt mainittiin, kuten myös lehmien, lampaiden, hihnaporojen ja lasten hoito; 'naiset oli vähemmän metässä.' Toisaalta monet osallistujista olivat tulleet poronhoitoperheeseen ulkopuolelta, eivätkä heidän äitinsä tai isoäitinsä välttämättä olleet koskaan edes nähneet poroa. Eri puolilla poronhoitoaluetta elämäntavat, porojen laitumet ja poronhoitoperinteet ovat olleet ja ovat edelleen erilaisia. Tämä on vaikuttanut – ja vaikuttaa – naistenkin rooleihin ja mahdollisuuksiin porotaloudessa. Esimerkiksi matkan pituus kotoa poroerotuspaikkaan saattaa yhä määrittää naisen osallistumista: jos edessä on 150 km automatka ja sitten vielä 15 km kelkkamatka, niin osallistuminen ei ole helppoa.

Miksi naisen rooli on muuttunut?

- Porukka on vähentynyt, jotta on peräti otettu myös naisia mukaan, sanoi yksi osallistuja, kun taas toinen huomautti että:
- Ennen oli joka talossa karja, ja kun niitä ei ole enää, naiset pääsee lähemmään mettään.

Teknologian kehittyminen on mahdollistanut paljon.

- Tiet ja autot ovat tulleet, ei ole tarvinnut olla viikkoja metässä vaan pääsee Hiacellakin ja saa lapset mukaan.

Päivähoidon kehittyminen sai kiitosta, samoin kuin yleinen sukupuoliroolien väljentyminen koko yhteiskunnassa. Nykyään isätkin hoitavat huushollia ja lapsia. Iloisen puheensorinan joukosta kantautui ajatus siitä, että nainen voi olla itsenäisesti poromies riippumatta siitä, onko mies poromies vai ei. Muistutettiin sanonnas-

Rovaniemen työpaja 15.9.2021. Kuva Tuulia Väärälä.

Kuusamon työpaja 12.9.2022. Kuva Minna Turunen.

Inarin työpaja 3.5.2022. Kuva Minna Turunen.

ta Jokaisen menestyvän miehen takana on nainen, ja todettiin että nainen on nyt siirtymässä enemmän etualalle. Viimeisten vuosikymmenten aikana sukupuoleen perustuva töiden jakaminen on vähentynyt koko yhteiskunnassa. Parhaassa tapauksessa tämä antaa jokaiselle poronhoitajaihmisellekin tilaa löytää se oma sopiva roolinensa. Keskusteluissa huomautettiin, että loppupeleissä persoona on tärkeämmässä roolissa määrittämään soveltumista porohommiin kuin sukupuoli. Toisaalta kaikki eivät pitäneet naisten osallistumista esimerkiksi ettotoihin mitenkään välttämättömästi tavoiteltavana asiana, ja naisten ja miesten erilliset roolit poronhoitotöissä koettiin toimivaksi ratkaisuksi.

Lähes kaikki työpajoihin osallistuneet naiset näkivät naisen roolin porotaloudessa tulevaisuudessakin vahvana. Tärkeää olisi se, että jokainen voisi tehdä niitä töitä, mitä haluaisi. Hyvään tulevaisuuteen kuuluisi myös yhteisöllisyys, poronhoitotöiden tekeminen yhdessä perheenä; perinteisen poronhoidon jatkuvuus, tekniikan tuoma helpotus porotöihin, sekä aiempaa merkittävämpi naisen rooli paliskuntien hallinnossa.

Keväällä 2023 on tarkoitus järjestää vielä yksi naisten työpaja, lounaisella poronhoitoalueella. Samassa yhteydessä ojennamme viestikapulan Oulun yliopiston tutkijakollegoille, jotka tulevat FLIARA -nimisessä EU-hankkeessa (2023-2025) tutkimaan naisveitoista innovaatio- ja yritystoimintaa maaseutualueilla ympäri Eurooppaa.

Kirjoittajat työskentelevät Lapin yliopiston ja Lapin ammattikorkeakoulun hankkeissa CHARTER, CLIMINI, POVAUS ja Yhteinen poronhoitoalue.

LAPIN AMK
Lapland University of Applied Sciences